

Professionel fantasi udøves af morgendagens passende prætentløse eksperter

Af Claus Holm, leder af DPU, Aarhus Universitet

Kære dimittender, kære familier og venner,

Det er mig en stor glæde at lykønske jer med, at i står her i dag med en kandidatgrad fra DPU, Aarhus Universitet. Mange af jer befinder jer i øjeblikket i overgangen fra studie til arbejdsliv. Det er naturligtvis spændende, men også hårdt at søge job. Det er en tid præget af tvivl og håb – hvor man veksler mellem gå-på-mod, mismod og måske også til tider overmod. I spørger måske jer selv: Er jeg 'for beskednen' eller 'for prætentløs' i min jobsøgning?

Tager vi først fat i spørgsmålet om det at være 'for prætentløs'. Ja, så afhænger vurderingen heraf, om man er pessimist eller optimist. En pessimist vil se det at være 'for prætentløs' som skamfuldt. Optimisten vil snarere se det som uskyldigt, en anelse tragikomisk, ja, måske endda en smule ynkeligt, når man gør sig sine anstrengelser for at få noget til at se ud af andet og mere, end det er.

Tager vi dernæst spørgsmålet om at være beskednen, så sker der noget andet. Er man pessimist, bliver beskedenhed hurtigt en anelse irriterende, fordi de beskedne holder deres potentielt store bidrag til en sag for meget tilbage. Er man optimistisk indstillet, vil man omvendt se beskedenhed som klædelig, fordi den beskedne ikke udgiver sig for mere, end hun umiddelbart er – eller fordi den for beskedne ganske

enkelt ikke stikker snuden frem og ofte også er lettere at få til at indordne sig under de herskende forhold.

Det er min opfattelse, at den bedste karrierevej består i at være passende prætentios. Det kan umiddelbart godt lyde lidt langt ude. Det ved jeg. Men det er det ikke. Så jeg har sat mig for at holde en festtale til jer om, hvad DPU-akademikere gør godt for i praksis – og hvorfor det i jobsøgnings- og jobsammenhænge betyder, at i med fordel kan være det, jeg kalder passende prætentiose.

At prætere – at lade som om verden var anderledes – er hvad børn gør i deres leg for at finde ud af, udforske og erobre verdenen. Ja, lige præcis vil I måske nok sige, det er reserveret til børn at prætere. Hvis en voksen præterer, så er det en virkelighedsflugt, så er det for barnagtigt. Ja, ikke alene er det barnagtigt, men moralsk forkasteligt.

Alligevel ved vi godt, at vi – altså os de voksne – ikke alene præterer hver dag: Foregiver at være opslugt af en bog for ikke at komme i kontakt. Foregiver at være glad for sin chef, når man ankommer til sit arbejde. Tager tøj på som præterer, at du er klar og har styr på det. Det er svært at indrømme, at man præterer, fordi det hurtigt lugter lidt fælt af at være 'en faker'. Men omvendt påskønner vi det også. Faktisk mere og mere i en verden præget af forandring og usikkerhed, der opskriver evnen til at forestille os, lege og eksperimentere med vores identiteter for at finde frem til den rigtige tilgang til os selv og til vores virksomhed.

Så 'at prætere' er ikke alene noget af det mest almindelige, men også ved at blive noget af det allermest

efterspurgte. Så hvordan gør man det til et mere positivt træk – til en passende og positiv ambition for en ny DPU-akademiker? Det er det spørgsmål, resten af min tale kredser om.

I har noget at have karriereoptimismen i!

For det første vil det være positivt, hvis I som eksperter kan udvikle jer til at blive passende prætentløse eksperter.

Med det mener jeg følgende: I er uddannet som eksperter i pædagogik og uddannelse indenfor vigtige faglige felter. Og en ekspert er intet mere – og intet mindre – end en person hvis ord af andre mennesker formodes at have en sådan vægt, at vedkommende med disse ord kan træffe afgørelser, der afstedkommer en række andre afgørelser og handlinger, som relaterer sig til denne afgørelse. Det indebærer et stort ansvar. Ikke mindst fordi omverden forventer, at man kan tage det, fordi de *tror*, at eksperter ved – ikke nødvendigvis, at det altid er tilfældet – på baggrund af adgang og kendskab til pålidelig og relevant viden.

Går vi tilbage til omkring 1870 i Frankrig, var en ekspert en betegnelse for en vidende fagperson, der blev brugt som vidne i retssager, hvor han kunne udpege falske underskrifter. Det vil sige, at eksperten ud over at være en vidende person også var en erfaren person, som kunne skelne skrifter, der ellers lod sig forveksle af almindelige mennesker. Ekspertens dømmekraft kunne godt betvivles, men kun af en anden ekspert. Sagt på anden vis: I er uddannet som eksperter, eller rettere, I er uddannet til også at blive eksperter ude i praksis og for at blive det, skal man selvfølgelig også gøre sig sine erfaringer – og i første omgang som nyuddannet DPU-akademiker på overbevisende vis

prætendere, at man kan tilegne sig disse erfaringer på akademisk og praktisk klog vis.

Det tvivler arbejdsmarkedet – og særligt det kommunale arbejdsmarked – ikke på, at I kan. Fra beskæftigelses- og arbejdsmarkedsundersøgelser ved vi, at de fleste af jer kommer til at gøre gavn i forskellige sektorer og brancher i det dansk samfund. Ifølge en opgørelse fra Danmarks Statistik er der fra 2010 til 2016 ansat 1.489 personer med en pædagogisk kandidatgrad på de kommunale arbejdspladser. Det er en stigning på intet mindre end 73 procent på seks år. Opgørelsen blev offentliggjort i Magisterbladet i februar 2018. Så hvis I er optimistiske med henblik på mulighederne for at gøre karriere i en af de danske kommuner, så har i en god statistik, at have jeres optimisme i.

Min pointe er ikke alene, at kommunerne efterspørger jeres arbejdskraft, men også at kommunerne forventer, at I foregiver – bilder jer og jeres kollegaer ind – at I som ansatte kan udvikle den kommunale virksomhed til at kunne mere og andet, end både i og de umiddelbart kan i dag. Kommunerne er optaget af, at I – naturligvis ikke fra første dag, men ret hurtigt - kan gøre jer forestillinger om, hvordan I kan udvikle jer, arbejdet og virksomheden til det bedre.

Er det ikke prætentios tale fra min side at være så optimistisk på jeres vegne? Det er der ikke noget, der tyder på. Hverken beskæftigelsesstatistik eller kvalitative udsagn. Hør for eksempel lige her dette udsagn fra en tidligere folkeskolelærer, som skiftede til akademiker.

”I min første profession vidste jeg præcis, hvad jeg skulle lave, men som akademiker har jeg fundet ud af, at jeg også

forventes at udvikle, strukturere arbejdsgange og være proaktiv på et mere overordnet plan. Det er så nemt for mig at falde ind i en rutine, hvor jeg tænker, at nu har jeg gjort, hvad jeg skulle, så ofte er jeg nødt til at minde mig selv om, at jeg også er ansat til at udvikle og skabe nye ting – ikke bare falde ind i rutinen, men også se på om man kan ændre rutinen.” (Andersen og Riis 2016, side 19)

Som eksperter i pædagogik og uddannelse indenfor jeres respektive felter forventes i ikke – i hvert fald ikke alene – at være tilpasningsdygtige, men først og fremmest at kunne udvikle og udøve en professionel dømmekraft. Det er den, som I kan gøre karriere ved at tilegne jer. Faktisk forholder det sig sådan, at slår man ordet professionalist op, så kan man se, at det betyder en vaneforbryder, der vækker folk ved at tilbyde sig selv og sine kollegaer nye og bedre måder at gøre tingene på. Udviklingen af denne professionalisme, denne 'forbryderkarakter', rummer en professionel indbildskhed, som jeg kommer tilbage til lige om lidt.

Karrieren starter med en krise

Men før jeg gør det, lidt mere om, hvad der kommer først, nemlig karrierestarten.

Karrierestart er udtryk for diskontinuitet. Sagt på anden vis, så vil det være prætentivt at hævde, at overgangen fra studieliv til arbejdsliv udgør en glidende overgang. At begynde på en karriere efter at have taget en akademisk uddannelse på DPU, eller for den sags skyld andetsteds, er indledningen på en livstransformation, hvor man skaber sig en ny identitet som arbejdende. Af bogen *Fra studie til arbejdsliv* (Forlaget Frydenlund 2016) er det ganske præcist formuleret som et omfattende møde mellem den

nyuddannede og arbejdspladsen; et kritisk møde mellem ens selvforståelse, forståelsen af faglig viden, tidligere arbejds erfaringer og arbejdspladsens opfattelse af, hvad og hvem man er, og hvordan ens faglige viden skal omsættes.

Når jeg taler om diskontinuitet, eller rettere om diskontinuitetens pædagogik, så trækker jeg på eksistensfilosofiske overvejelser, der peger på, at menneskelivet udgøres af kontinuerlige forløb afbrudt af diskontinuerlige afbrydelser og overgange, der er alt andet end glidende. Overgangene repræsenterer i stedet eksistentielle kriser eller kritiske livsovergange.

Det, jeg fortæller jer, er, at I er på vej, hvis ikke ind i en krise, så i hvert fald ind i en potentielt kritisk overgang fra studie til arbejdsliv. Overgangen er et brud, der tager tid, og som udgør en tid, hvor man finder ud af om drømmen om sit drømmejob var for prætentios – eller om den var meget mere end, hvad man kunne drømme om. Man lærer nyt, man lærer at omsætte sin uddannelse til praksis, og man erfarer, at ens forventninger bliver skuffede eller opfyldt, ja, endda overopfyldt – og at arbejdet bliver engagerende og spændende, men måske også opslugende og stressende.

Så hvis mit første råd til jer var, at I har god grund til at nære en velbegrundet optimisme, når det gælder om at få et job som DPU-akademiker, så ville det for det andet være udtryk for, hvad man kunne kalde en slags ond optimisme at sige til jer, at arbejdet som ekspert i pædagogik – og ikke mindst med det at gøre sig gældende i det - udgør en let og glidende overgang. Til gengæld er det ikke prætentios at sige, at denne proces vil bidrage til jeres udvikling af en ny selvopfattelse som eksperter i pædagogik, der udøver

professionel dømmekraft og derved også gør jer til eksponenter for en professionel indbildningskraft.

Lær at bremse og at vække

Filosoffen Hannah Arendt brugte den sidste del af sit liv og forfatterskab på at tage livtag med spørgsmålet om dømmekraft – og ikke mindst konsekvenserne af i beskedenhedens navn at suspendere sin ansvarlighed og sin dømmekraft. Sagt på anden vis, så gik hun ind for en slags 'arrogance', som hun knyttede til udøvelse af dømmekraft. Det vil jeg også anbefale jer at gøre – altså at vove at udvikle og udøve dømmekraft ved at tilegne jer en slags professionel arrogance eller snarere en passende prætentios professionalisme.

For arrogance ikke alene lyder for langt ude, det er det også. Så hold jer til at være prætentiose, og lad mig derfor her til slut fortælle jer om forholdet mellem dømmekraft, beskedenhed og 'det at være passende prætentios'.

Den beskedne siger til sig selv, 'det er ikke op til mig at dømme dig og din situation'. Siger man sådan, er man i Hannah Arendts øjne fortabt. For denne måde at udtrykke sig på indikerer nemlig en for stor selvbegrænsning af sin autoritet, viden og færdigheder. Resultatet er, at man bliver en ikke-tænkende, ikke-ansvarlig funktionær, som udfører, men ikke tager stilling til de rutiner og vaner, som arbejdet involverer. Professionelt og eksistentielt bliver man til en ikke-tænkende søvngænger.

Min pointe er, at udøvelse af dømmekraft kræver en afvisning af beskedenhed til fordel for at være passende

prætentios. Den passende prætentiose person siger nemlig: 'Jeg kan vide, jeg kan gøre det anderledes'. Og hvad der er mindst lige så vigtigt er, at denne selvtillid også henvender sig til andre med et tilbud, som lyder sådan her: "Du kan vide, du kan gøre tingene anderledes". Det er en kritisk vaneforbryder, der vover at formulere sådanne tilbud.

Og sagen er da også, at den professionelle dømmekraft kræver kritisk tænkningens vigtigste træk nemlig modet til at forstyrre al almindelig foretagsomhed, som det former sig gennem rutiner og vaner. Det betyder for eksempel ikke mindst vanen, ja, sågar den aktuelle tradition for at tro at al forandring er til det bedre, og til at tro at måden man gør det på altid kan blive bedre. Kritisk tænkning skal få os til at stoppe op og overveje, om det rent faktisk er tilfældet. Og det kan den, fordi kritisk tænkning har en lammende og en vækkende effekt, der for en stund flytter en over i en anden verden. Spørger man kritisk ind til måderne, man gør tingene på i sit arbejde, så er man professionel prætentios ved at agere som om, man var en rokke (rokker lammer som bekendt) eller en hestebremse (et hestebremsebid vækker som bekendt, selv en hest forstås).

Så mit sidste råd til jer er: Lær at opføre sig jer som rokker eller hestebremser. Gør i det, vil i også gøre karriere som morgendagens eksperter, af hvem man forventer, at de er passende prætentiose, når de gør brug af deres indbildningskraft – deres professionelle viden og fantasi – uden at optræde upassende prætentioøst.

Til lykke med kandidatgraden fra DPU